

TOLKNUINGS-VITENSKAP i Fiksjonslitteratur

Av: Dr. professor Harald Nilsen (ISS), SU

Om tolkning, se også Ridderstrøm, Helge: *Bibliotekarstudentenes nettleksikon om litteratur og medier*
<http://edu.hioa.no/helgerid/litteraturogmedieleksikon/novelle.pdf>

Om tolkning, se også: Lothe, J. m/fl. *Litteraturvitenskapelig leksikon* 1997, s 254-255

For: Bachelorstudenter, 3, - 4. semester

TEMA: Om fortelleren i fiksjonen

Om fortelleren i fiksjon, se for eks. Lothe, J. m/fl.: *Litteraturvitenskapelig leksikon* 1997 s.82-83 og Hans Skei: *Å lese litteratur*, 2. utgave, 2006, s 51-56... Se også nettadresse, *SYNSVINKEL* (om fortelleren) <http://www.norsksidene.no/web/PageND.aspx?id=99486>

Fortelleren i fiksjonen.

Vi vet jo at det er en faktisk person –forfatter – som har diktet de novellene vi skal lese. Men hvis vi faktisk har forfatteren sammen med oss og spør om noe, kan det hende han ville riste på hodet og smile; «nei, dette har ikke jeg sagt, dere må prøve selv å forstå hva det er fortelleren mener (har ment)». Bjørnson har en del «banneord» i romanen *Synnøve Solbakken* (ca. 1860), og redaktøren i forlaget gav Bjørnson «refs» for at han bannet i fortellingene sine. «Nei», svarte Bjørnson, «det er ikke jeg som banner, det er denne gutten Torbjørn Granlien som er forelsket i Synnøve». Det er altså en **Forteller** som vet om noe som har hendt og vil skrive og fortelle om til oss lesere. Det har stor betydning for oss som leser at vi forstår litt om denne fortelleren, for eksempel. Hva forteller hun/han? Hva forteller hun/han ikke? Skal vi tro på fortelleren? Hva virker sannsynlig? Hva forteller hun/han som ligner på vår virkelighet, og hva synes vi er absolutt «crazy», uforståelig, osv.?

La oss se på novellen «Mamma og pappa» (Ari Behn) (F. = forteller)

Om den **Autorale** forteller

Noe har hendt med noen, og vi får vite at det gjelder en familie på tre. **F.** forteller at far reiser bort, kona blir hjemme,... **F.** vet at kona ringer til ..., **F.** vet at barna kjenner denne mannen Pål., ja, **F.** vet nokså mye, hva barna sier om ..., at Pål pakker sekken, at kona Ingrid smiler, at Even flytte fra kjelleren og opp igjen, og **F.** vet at familien holder sammen igjen.

Enten må denne fortelleren ha hørt noen rykter om en bestemt familie, og så skriver han om dette på sin egen måte, han kan jo også bo i nærheten av familien, har besøkt dem, snakket med dem, sett og hørt noe av andre, og så skriver han en «rar» historie helt uten følelser og

dramatikk. Hvis vi lesere skal få litt spenning og «liv» i historien, må vi bruke vår egen fantasi. Men **F.** er jo veldig **ærlig** og også **sympatisk**, for han vet kanskje ikke hva denne familien føler, hva de tenker, osv., og da vil han ikke fortelle noe som **hun/han** selv dikter opp for å lage spenning og en historie som er interessant.

En forteller vi har presentert nå kalles i tolknings-vitenskapen en **autoral** forteller (autoral synsvinkel). **F.** er ikke selv med i handlingen. Han/hun kan være "flue på veggen" analysere og fortelle hva som **hender** og hva personene **gjør**. En autoral **F.** kan også være «allvitende» (**vet alt**), og fortelle hva personene **tenker** og **føler**. (Men fortelleren i «Mamma og Pappa» forteller altså bare om ytre og synlige ting, og at noen «sa» noe og at Ingrid «smilte»).

Når **F. ser** hva som hender og **hører** hva noen sier, så skjønner vi at hun/han må være nært der dette skjer. Det vi nå har sett eksempel på er en **Autoral** forteller, og tolkningsvitenskapen sier at en autoral forteller er en **pålitelig** forteller. Hvis en litterær tekst ikke har Autoral forteller, da har vi en **Personal** forteller. Det skal vi snakke om senere i novellen «Far og sønn», av Ari Behn..

Personal forteller referanser: Skei, Hans: *Å lese litteratur* (2. utg.,4. oppl. 2011), s 51-6).

Lothe, J., mfl. *Litteraturvitenskapelig leksikon* 1997 (s 82-3)

En autoral forteller står utenfor selve handlingen, men **vet om** noe som har hendt eller har selv **sett** og **opplevd** noe hun/han vil fortelle. En **personal** forteller viser seg i fortellingen i første person pronomeren (jeg) og er med i handlingen. «Jeg» kan være hovedpersonen, tenk på Hamsuns roman *Sult* (1890) som begynner slik: «Det var i den tid jeg gikk omkring og sultet i Kristiania ...». Teksten viser seg her som personal gjennom et fortellende «jeg». Det er ikke alltid jeg-fortelleren er hovedperson, men fungerer som *biperson*. Noen ganger er det ikke lett å bestemme hvilken rolle «jeg» har, hovedperson eller er med i handlingen som biperson. Når vi leser og studerer en fortelling med jeg-forteller må vi være våken og tenke om hun/han er *ærlig* og *hva* hun/han velger å fortelle eller holde tilbake.

Tredje teksteksempelet vårt har jeg-forteller, det er novellen *Far og sønn* (Ari Behn), 2011.

